

ПАНДЕМІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ COVID-19 ЯК ЗАГРОЗА ЦИВІЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

У перекладі з грецької слово «пандемія» має значення «весь народ» і являє собою потужну епідемію, у результаті якої інфекційне захворювання розповсюджується по всій території країни і може поширюватись на території сусідніх держав.

Пандемія є незмінним супутником існування людства і несе в собі властивість надзвичайної ситуації, яка загрожує цьому ж існуванню.

Переглянувши хронологічні випадки пандемії в історії людства можна навести приклад, що від Юстиніанової чуми у V–VII ст. загинуло понад 125 млн. людей, від «чорної смерті» XIV ст. у світі померло понад 60 млн. людей.

Причини виникнення пандемії називають різні: сакральні (порушення божественних законів), побутові (антисанітарні умови існування), цивілізаційні (технократичне втручання людства у довкілля) тощо [с. 3].

У 2020 році світ сколихнула нова хвиля пандемії – корона-вірус. Корона-вірус (COVID-19) – це гостре вірусне захворювання, що характеризується переважним ураженням дихальної системи і шлунково-кишкового тракту [3].

Постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 року № 211 встановлено карантин на усій території України, спочатку, з 12 березня по 3 квітня 2020 року, а згодом його термін було продовжено на досі не визначений час.

На вже існуючу необхідність, боротьбою з пандемією, Верховною Радою України (далі – ВРУ) допрацьовано та оновлено в новій редакції Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» у якому з'явилися нові поняття: самоізоляція – перебування особи, стосовно якої є обґрунтовані підстави щодо ризику інфікування або поширення нею інфекційної хвороби, у визначеному нею місці (приміщенні) з метою дотримання протиепідемічних заходів на основі зобов'язання особи; обсерватор – спеціалізований заклад, призначений для перебування осіб, які підлягають обсервації, їх обстеження та здійснення медичного нагляду за ними та обсервація – перебування особи, стосовно якої є ризик поширення інфекційної хвороби, в обсерваторії з метою її обстеження та здійснення медичного нагляду за нею [2].

Окрім цього, ВРУ було прийнято рішення про оновлення необхідних нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері захисту населення від інфекційних хвороб: Основами законодавства України про охорону здоров'я, Законами України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», та іншими нормативно-правовими актами.

При цьому, варто зазначити, що відповідно до інформації, яка розміщена на офіційному урядовому порталі – єдиний веб-портал органів виконавчої влади

України задля протидії поширенню COVID-19 в Україні запущено мобільний застосунок «Дій вдома» для громадян, які повернулись із за кордону. Застосунок призначений для контакту з особою та контролю за дотриманням обов'язкової самоізоляції на час карантину. В основі – зарубіжний досвід країн, які використовують цифрові інструменти для забезпечення безпеки громадян в період пандемії. Застосунок надає переваги на час самоізоляції, але його встановлення є добровільним [3].

У час, коли людина опиняється у небезпеці, інстинкти самозбереження та виживання стають пріоритетними над іншими. Що ж потрібно людині у період пандемії корона-вірусу і якими речами першої необхідності вона має бути забезпечена?

Найголовнішими критеріями є чисті повітря та вода, їжа (запаси на деякий час), житло (власне чи орендоване), соціальна взаємодія (родичі, близькі друзі, які зможуть зателефонувати до медичної допомоги у разі необхідності).

Розглянемо зазначені критерії в умовах сучасного стану життя цивільного населення. Станом на сьогодні економічна сфера країни, зокрема, великого та малого бізнесу зазнала значних втрат, приватні підприємці значно скоротили кількість робочих місць, а деякі взагалі припинили ведення свого бізнесу. Чи є у населення збереження на «чорний день»? Чи є людям що їсти і що пити – за що купувати продукти харчування і речі першої необхідності? – відповіді на ці питання залишаються відкритими. Навіть ті підприємці, які «залишились на плаву» і не мають прибутку зобов'язані сплачувати ЄСВ (єдиний соціальний внесок), який становить 22% від мінімальної заробітної плати (починаючи з вересня 2020 року ця сума починається від 1100 грн і сягає десятків тисяч залежно від форми оподаткування). Не маючи інших прибутків чи заощаджень підприємці просто не у змозі сплачувати ЄСВ, зазнають шкоди та втрат.

На час пандемії заборонено: відвідування закладів освіти її здобувачами; проведення всіх масових заходів, у яких бере участь певна кількість осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування і багато інших обмежень. Тому важливим є оцінка дій держави з втручання у права людини: наскільки вони є обґрунтованими, необхідними, та чи дійсно вони переслідують саме мету захисту.

Адже, найбільшого втручання зазнають:

обмеження права на повагу до приватного життя;

обмеження права на свободу та особисту недоторканність – примусове поміщення громадян в обсервації;

обмеження права громадян на свободу пересування: заборона для певних категорій переміщуватись через державний кордон та контрольно-пропускні пункти пропуску, скасування транспортного сполучення;

обмеження права на свободу мирних зібрань – заборона збиратись більш ніж певна кількість осіб;

обмеження права на освіту – заборона відвідувати навчальні заклади;

обмеження права на свободу релігії – заборона проведення релігійних заходів;

обмеження права доступу до медичної допомоги – тимчасове припинення

проведення планових заходів з госпіталізації та планових операцій, крім термінових та невідкладних.

Чи правомірне обмеження прав людини у надзвичайній ситуації – так. Цей основний принцип верховенства права відображено в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а саме: статті 8, 9, 10 і 11 припускають втручання в основні права там, де це є «необхідним у демократичному суспільстві для захисту здоров'я».

Беручи до уваги численну практику Європейського суду з прав людини, щодо втручання держави в права особи, Суд зазначає, що для того аби втручання було виправданим необхідна наявність 3 чинників:

1) якісний закон – національне законодавство повинне бути чітким, передбачуваним і належно. Вимога ясності застосовується обсягу дискреційних повноважень, якими наділені державні органи. Національне право повинне розумно ясно визначати обсяг і спосіб реалізації відповідних повноважень, покладених на державні органи, аби гарантувати особам мінімальний рівень захисту, яким вони наділені у демократичному суспільстві відповідно до принципу верховенства права;

2) законна виправдана мета – це встановлення конкретних, вимірних, досяжних, реалістичних та часоспрямованих цілей на зміну та покращення ситуації в майбутньому;

3) суспільна необхідність – відповідність відношення балансів прав однієї людини з балансом прав всієї нації на здорове існування та безпечне середовище. Баланс інтересів індивідуального і громадського здоров'я відображений у справі «Соломахін проти України», 2012 року (п. 36), де Суд зазначив, що порушення фізичної недоторканості заявника можна вважати виправданим міркуваннями охорони здоров'я населення та необхідністю контролювати поширення інфекційного захворювання в області.

Отже, пандемія ХХІ століття поглинула нові горизонти, забрала життя людей, обмежила права цивільного населення і зруйнувала злагоджені процеси державного управління. З упевненістю можна сказати, що чим довше період епідемії триматиме в заручника світ, тим важче буде відновити звичне життя суспільства, зокрема економіку, робочу місця та права громадян у повному обсязі.

Список використаних джерел

1. Луканова В. В. Феномен пандемії: підґрунтя, сутність, динаміка : дис. канд. : 09.00.03 / Луканова Вікторія Вікторівна. Дніпро, 2019. 252 с.

2. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#top>.

3. Як працює застосунок «Дій вдома» [Електронний ресурс] // Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/yak-pracyuye-zastosunok-dij-vdoma>.

4. Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.